

Kavčnikova dimnica

Hipi med sencami prednikov

Dostop: Iz Velenja po cesti proti Slemenu in Črni na Koroškem 13 km. Na vrhu vasi Zavodnje je parkirišče, s katerega je 10 minut hoda po označeni poti do Kavčnikove domačije. Odprto od 1. maja do konca septembra ob četrtnih, petkih, sobotah in nedeljah od 10. do 17. ure, od 1. oktobra do 30. aprila pa le za najavljene obiskovalce.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Po zaslugi Ferda Kavčnika (ali po njegovi nedolžni krivdi, če pomislimo, da so ubožnim filozofom po vsem svetu usojeni ubožni časi), ki je bil filozof, udeleženec mladinskega upora proti institucijam daljnega leta 1968, imamo v Zavodnju nad Šoštanjem obvarovano morda najzanimivejšo slovensko kmečko hišo. Znamenita Kavčnikova dimnica je bila njegov dom in prebivališče do leta 1983, ko jo je njegov oče hudo zanemarjeno prodal občini. Ferdo si je tri leta kasneje v velenjskem rudniku priskrbel razstrelivo in se zaradi nesrečne ljubezni razstrelil.

Kako so etnologi ostrmeli nad njegovim domovanjem! Ivan Sedej (1934–1997) je pisal o občutkih, ko je prvič vstopil v hišo: »Stegnjeni dom z zidano kletjo, pokrit s škodlasto koroško streho, je skrival pravo presenečenje. Ozka zakajena lopa z vrati, ki so nastala še v 18. stoletju, se je na eni strani odpirala na skedenj, na drugi pa v bivalni prostor. Tri majhna okenca so osvetljevala črno notranjščino;

Zakajeno ognjišče, staro kmečko posodje, čelesnik za osvetljavo in Guido Urlep, dolgoletni veščič vodnik po notranjosri Kavčnikove dimnice

Kavčnikova dimnica za Zavodnju stoji nekoliko vstran od ceste, ki iz Velenja pelje proti Črni na Koroškem. Je živ spomenik slovenske stavbne in narodopisne dediščine.

pod stropom so kot v klasičnih grozljivkah viseli venci česna in nekaj slastnih klobas.« Ali je Ferdo Kavčnik želel ohraniti okolje, kakršno so mu bili zapustili predniki, in živeti v njem ali pa je bil le tako obupano nedejaven, da je vse skupaj puščal pri miru? To je skrivnost, ki jo je odnesel v prerani grob. Kavčniki so v stranski grapi ob Zavodnju živeli svoje nekoliko skrivnostno umaknjeno življenje, vendar so bili spoštovani, ker so veljali za brihtne in vedežne, še zlasti kar zadeva zdravilne rože in trave. Tončka Kavčnik je bila daleč sloveča zdravilka in tudi njen praneček Ferdo je sušil rože nad svojim ležiščem. Saj jih je imel v čem sušiti. Peč je v tej hiši gorela že 400. leto in iz nje se je imelo kaj nadimiti. Živel je v najjužnejši dimnici v Evropi, tipu kmečke hiše brez dimnika, ki je bil zlasti v Alpah močno razširjen, dokler ga ni energična cesarica Marija Terezija prepovedala zaradi čestih požarov. Dimnice so zamenjale »naprednejše« hiše s črnimi kuhinjami, ki so imele nad ognjišči odvode za dim.

V Zavodnju so take hiše postavljali že v začetku 19. stoletja, Kavčnikova hiša pa je kot samotna čer sredi prerivajočih se sprememb ohranjala svojo zavezanost življenja v dimu kot mitičnem prebivališču dobrih domačih duhov. Zaradi revščine? Zaplotniškega zapiranja v svojo samozadostnost? Ko obiskovalec vidi Ferdovo knjižno zapuščino, v njej predvsem stare slovenske knjige, nekatere tiskane še v bohoričici, številna stara pisma in fotografije, spozna, da to življenje ni bilo siromašno niti zaostalo, ravno nasprotno: bilo je svojsko in duhovno bogato; gotovo pa zelo samotno. Daleč od ponorelega sveta, bi (po Thomasu Hardyju) rekli danes. Ferdo zunaj svoje dimnice ni znal uravnati svojega življenja.

Bala ene zadnjih gospodinj v Kavčnikovi dimnici, skrbno shranjena v domači skrinji, pod fotografijami, na katerih so zamrznjeni vtisi o že davno pokojnih prebivalcih te hiše. Noben dežnik pa ne more ustaviti tihega škropotanja časa.

žličniki, skledniki, bala, ki jo je Kavčnikova mama prinesla k hiši, prti, stezniki ... in železen gašperček, praktičen za samskega zadnjega prebivalca: vse je razstavljeno *in situ*. Sami okruški časa. Radi bi preizkusili smučni mehanizem lesenih okenc, pomajali stoletne lesene zagozde in potipali, kaj je v okencu, v katero so Kavčniki, kadar je kdo v hiši umiral, postavili luč in srce, da je šla duša ven.

Na zunanji steni spotegnjene brunarice je videti oknič brez srca in luči. Nista več potrebna. Duše Kavčnikov so se vrnile v hišo, ne morejo ven, tudi če bi hotele.

Dimnica je od znotraj videti taka, kot da jo je ta pisec filozofskih razprav ravnokar zapustil; obiskovalcu se zazdi, da se je tu med sencami davnih prednikov sukal neki kmečki hipi. V osrednji sobi so, kaže, še ravnokar kodakale tudi kokoši in so zobale druge domače živali, čeprav je vonj po njih izginil. Tu je vse prežeto z zlahtnim duhom zadimljenega črnega lesa, v katerem ni črvov. Tu so še vedno klobuk, lončena posoda za zelenjavo na dnu, trske na sredi in meso na vrhu; so obešene rajde česna in zelišč, visi ovčji meh za moko, je spravljen rifel, glavnik za nabiranje borovnic, je postavljena mozana, vrč za vodo, in je lepo zaprta kadunjasta mentrga za mesenje testa. In je poleg ognjišča ugasla goba. V njej je nekoč celo leto tlel ogenj. Gospodinja ga je ugasila šele za veliko noč, ko je šla v cerkev po novega. Stari površnik, *iberok*, je še obešen na kljuko, Ferdov lajbič, torbica, denarnica ... so se tu spremenili v muzealije. Tako tudi grablje za česanje škopov, možnarji za phanje žita,